

ISSN 2091 – 5616

AGRO ILM

№6 [95], 2023

Н.МУРОДОВ, М.РЎЗИЕВ, Ж.ШОНАЗАРОВ.

Амударёнинг Қарши машина канали сув олиш иншооти жойлашган қисмидаги сув оқимининг гидравлик ва ўзаннинг морфологик параметрлари экспериментал тадқиқотлари 58

О.ФУЛОМОВ. Бўзсув деривация канали сув оқимини, ўтказиш иншоотларининг гидравлик хисоблаш усулларини тақомиллаштириш 62

N.SARMONOV, J.FAYZULLAYEV, S.MAMARASULOV. Suv ombori yuzasidan suvning bug'lanishi natijasida suv yo'qotilishi usullarining tahlili 64

А.УСМАНОВ, Д.ЯДГАРОВА, А.НИГМАТОВ.

Технологии ГИС и LoRaWan в мониторинге и управлении водораспределением на каналах 65

Х.БОЗОРОВ, Б.ХАЛИКОВ, Ф.ЯКУБОВ.

Асосий экин соя ва ундан сўнг парваришланган оралиқ экинларнинг тупроқда қолдирган илдиз ва анғиз қолдиқлари ҳамда улар таркибидаги озиқа элементлари миқдори 67

Ш.БОБОҚАНДОВ, М.ЗИЯТОВ. Суфориш усулларининг тупроқ агрофизикавий хоссаларига таъсири 69

Е.ШЕРМАТОВ, Ю.ШИРОКОВА, М.МУХАММАДИЕВА, Н.ЖУРАЕВА, М.МИРХОСИЛОВА. Совершенствование методов нахождения солнечно-земных взаимосвязей планеты Земля 71

J.RAXIMOV, R.KELDIYOROV, T.ERGASHEV.

O'rmon chiziqlari va o'simlik qanotlari samaradorligini hisoblash mezonlari 72

У.НУРАЛИЕВ, А.АХАТОВ, М.БОТИРОВ.

Бута ва манзарали дараҳт кўчатларига тупроқ таркибидан микроэлементларни етказибериш жарайенини илмий-амалий изоҳлаш 74

О.НОРМУРАТОВ, С.БОЛТАЕВ, М.САИДОВ.

Такрорий сабзавот экинларида қўлланилган минерал ва ноањанавий органоминерал қўшимча озиқаларнинг самарадорлигини ошириш ўллари 76

A.DAVLATOV. The significance of gis in creating ecological maps 77

М.ЭРГАШЕВ. Автомобиль ўллари давлат кадастрини юритишида геодезик-карографик методлар 79

Қ.РАХМОНОВ, М.АБДУРАҲИМОВА, Ж.РАХМОНОВ. Ерахборот тизимиши шакллантиришда маҳалла электрон паспортининг ишлаш механизми 82

Х.МЕЙЛИЕВА, Ж.РУСТАМОВ, Ф.САФАРОВ, А.АХМАТОВ, У.МАХМУДОВ. Республика ижтимоий инфратузилматизимини картага олиш масалалари 84

МЕХАНИЗАЦИЯ

A.KARIMOV. Kichik hududlarda kartoshka yig'ishtirish texnika vositalarining ilmiy-texnik yechimlari tahlili 86

Р.РОСУЛОВ, О.ҚАРШИЕВ. Қозикчалар ўлчамлари-нинг тозалаш самарадорлигига таъсирини назарий таҳлил қилиш 87

А.АХМЕТОВ, Л.КУШАНОВ. Плуг роторининг радиуси билан эгат деворига нисбатан жойлашиш масофасини асослаш 88

Н.УМИРОВ, Э.ҒАНИБОЕВА, А.ТУРДИБЕКОВ. Agrimot SDX 15W40 мотор мойининг кинематик қовушқоқлигини баҳолаш 90

D.ALIJANOV, A.TULAEV. Poyalı ozuqalarning egilishiga oraliq tugunlarning ta'sirini baholash 91

Б.ЖУРАЕВ, Ж.НОРЧАЕВ, Н.РУСТАМОВА, Д.РУСТАМОВА. Картошка ковлагич чивиқли интенсификатори параметрларини асослаш 93

SH.ISHMURADOV, R.HAMROYEV. Ikki yarusli diskli plugging ish jarayonini tadqiq etish 95

ИҚТИСОДИЁТ

B.ALTMISHOV, O'.NUROV. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini jadal ishlab chiqarishni takomillashtirish 96

И.ЖУРАЕВ. Мамлакат экспорт салоҳиятини оширишда тўқимачилик ва тикув-трикотажнинг ўрни 97

С.ДОЛИЕВ. Налоговая политика страны для развития сельскохозяйственных кластеров 99

Н.ТУРСУНОВ. Озиқ-овқат хавфизилигини таъминлашда кичик бизнес субъектларининг тутган ўрни ва давлатнинг иқтисодий роли 102

У.ТУРСУНОВ. Лизинг операцияларининг бухгалтерия ҳисобини ҳалқаро стандартлар асосида ташкил этиш 104

М.АБДУҒАНИЕВ, Ф.МАЖИДОВ. Ўзбекистонда молиявий ҳисоботнинг ҳалқаро стандартларини биринчи марта қўллашнинг ўзига хос жиҳатлари 105

А.ЖУМАБАЕВ. Минтақада иқтисодий салоҳият самарадорлигига таҳлили ва униоширишистиқ боллари 107

A.AKBAROV. Tadbirkorlik korxonalarida resurslardan samarali foydalanish omillarining o'zaro munosabatlarini takomillashtirish 110

М.АБДУЛЛАЕВ. Финансовое планирование как инструмент развития агропромышленных комплексов в регионах Узбекистана 112

E.NAZAROV, F.QODIROV. Bank va kredit muassasalarini rivojlantirishda mahalliy investitsiyalardan samaralifoydalanish 114

И.КАМОЛИДДИНОВ. Корхоналарда бошқарув ходимлари меҳнат самарадорлигини ошириш масалалари 116

М.ТИЛЛЯШАЙХОВА. Критерии эффективности и качества дистанционного образования 117

Қ.ТОШКЕНТОВ. Туризм соҳасини институционал ривожлантириш омиллари 120

2020. Page 154-160.

3. Dadaxodjayev, A., Mamajonov, M., Ergashev, M., & Mamajonov, M. (2020). Creating a road database using gis software. Интернаука, (43-2), 30-32.
4. Инамов, А., Эргашев, М., Назиркулова, М., & Сайдазимов, Н. (2021). Геоахбороттехнологиялари асосида автомобиль йўллари карталарини яратиш ва давлат кадастрини юритиш. Общество и инновации, 2(10/S), 84-90.
5. Dadaxodjayev A., Mamadjonov M., Ergashev M., Mamajonov M.. GAT dasturiy ta'minotidan foydalanib avtomobil yo'llari ma'lumotlar bazasini yaratish. Academic research in educational sciences, VOLUME 2 | ISSUE 10 | 2021 2(10), 687-693.
6. Murodjon, Mamajonov, Kholmirzayev Mirzokhid, and Ergashev Muhammadyusuf. "GAT dasturiy ta'minotidan foydalanib avtomobil yo'llari ma'lumotlar bazasini yaratish" uzacademia scientific-methodical journal republican number 3 on the subject «Increasing the innovative activity of youth, improving the spirituality and achievements in science» collection of materials august 31, 2020 part 12 pages 536-538." ISSN (E)-2181-1334.-2020.
7. Ergashev M. et al. ANALYSIS OF ROAD INFORMATION IN GEOINFORMATION SYSTEMS // ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ. –2021.– С. 90-94.
8. Инамов, А., Эргашев, М., Назиркулова, М., & Сайдазимов, Н. (2021). Создание дорожных карт и ведение государственного кадастра на основе гео-информационных технологий. Общество и инновации, 2(10/S), 84-90.
9. Inamov, A. N., Ergashev, M. M., Ruziev, I. M., Lapasov, J. O., & Egamberdiev, J. A. DIAGNOSIS OF SPATIAL PHOTO ERRORS IN GEOPHYSICAL CONNECTION.
10. Мусаев И. М., Эргашев М. М. Ў. Геоинновацион технологиялар асосида автомобиль йўллари давлат кадастрини шакллантириш ва юритиш // Механика и технология. –2022.– №. Спецвыпуск 1.– С. 210-219.
11. Muxtorov O'.B., Inamov A.N., Islomov O'.P., Geoahborot tizim va texnologiyalar. (Ma'ruza uchun) T., TIQXMMI, 2019 yil, 202b.
12. Ergashev M.M, Inamov A.N, Inoyatov Q.M, "Avtomobil yo'llarida geoahborot tizimlari" o'quv qo'llanma, Namangan, NamQI-2019 yil, 142 b.

УЎТ: 528. 8.061:522.92

ЕР АХБОРОТ ТИЗИМИНИ ШАКЛАНТИРИШДА МАҲАЛЛА ЭЛЕКТРОН ПАСПОРТИНИНГ ИШЛАШ МЕХАНИЗМИ

Аннотация. Мақолада муайян маҳалла электрон паспорти маълумотлари таҳлил қилинган. Таҳлиллар асосида электрон паспортга қўшимча ахборотларни киритши мақсадида веб-илова тавсия ишлаб чиқилган.

Аннотация. В статье анализированы данные электронного паспорта махалля. На основе анализа предложены дополнительные показатели в виде веб-приложения для совершенствования электронного паспорта.

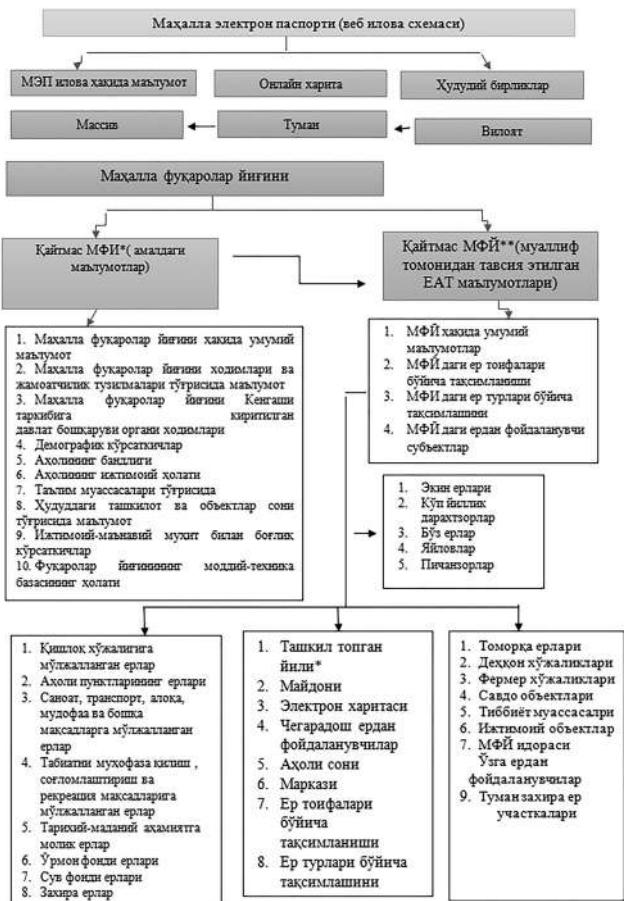
Annotation. The article analyzes the data of the neighborhood electronic passport. Based on the analysis, additional indicators are proposed in the form of a web application to improve the electronic passport.

Ер ахборот тизимини шакллантириш ва ахборотларни тегишли ташкилот ва давлат органларига тақдим этиши, маълумотларни интеграция қилиш ушбу соҳада бир қатор камчиликларни бартараф этиш учун замин яратади. Ер ахборот тизимини шакллантиришда республикада Ер кодекси, "Давлат ер кадастри" тўғрисидаги қонун хужжатлари асосий манба ҳисобланади [1,2]. Ер ахборотини ишлаб чиқариш мураккаб ва кўп меҳнат талаб қиласидан ер-кадастр жараёни бўлиб, уреспубликада ер участкаларининг жуда кўплигига ва турли-туманлиги билан боғлиқdir. Ахборотни кенг кўламда тизимга солиш, уни сақлаш, янгилаш, излаш ва қизиқувчи фойдаланувчиларга тезкор топиб бериш — бу жараёнларни автоматлаштириши, компьютер технологияларига асосланган замонавий ер-ахборот тизимларини яратишни талаб қиласи. Бундай тизимларнинг асосий вазифаси маълумотлар базасини яратиш, зарур дастурни таъминот тайёрлаш ва ундан фойдаланиш ҳамда тизимнинг ишлашини бошқаришдан иборат. Ўзбекистон Республикаси "Ахборотлаштириш тўғрисида"ги қонуннинг 3-моддасига биноан, ахборот тизими — бу ахборотни тўплаш, сақлаш, излаш, унга ишлов бериш ҳамда ундан фойдаланиш имконини берадиган, ташкилий

жиҳатдан тартибга солинган жами ахборот ресурслари, ахборот технологиялари ва алоқа воситалари ҳисобланади [3].

Хозирги даврда республика бўйича, жумладан, Тошкент вилояти туман ва шаҳарлар ер фонди маҳаллий ўз-ўзини бошқариш идоралари, яъни маҳалла фуқаролари йиғинларига тақсимланган ҳолда фойдаланиб келинади [4,5]. Маҳалла фуқаролар йиғинлари (МФЙ) учун тегишли вазирлик томонидан паспорт жорий қилинган. Аммо МФЙ паспортида ер ахборотлари чекланган ёки умумий ҳолда қайд этилган. Қайд этилган ер ахборотлари эса амалда юритилаётган кадастр хужжатлари тўғрисидаги маълумотларни олиш имконини чекланган. Худудда фаолият юритаётган ЕФСлар, уларга биритирилган ер участкалари, жамоат фойдаланишидаги майдонлари, ер тоифалари, ердан фойдаланувчилар ихтинослиги, ер майдони ўлчамлари, ер баҳолаш кўрсаткичлари қайд этилмаган. Натижада МФЙ миқёсида ер фондидан фойдаланиш даражаси, ер тақсимоти ва қайта тақсимоти, ер аукцион фаолияти, "бўш" ерлар, захира ерлар каби ер ахборотлари тўғрисидаги маълумотларни олиш, таҳлил қилиш, ердан оқилона фойдаланиш чора-тадбирларини ишлаб чиқишида ишончли ва шаффоф манбаларга сезиларли

даражада эҳтиёж юзага келмоқда. Юқорида қайд этилган камчиликларни бартараф этиш мақсадида МФЙ паспортига илова дастурини ишлаб чиқиш мақсадида тадқиқотлар олиб борилган. Олиб борилган изланишлар натижасида веб-илова электрон дастур кўринишида ишлаб чиқилиб, муайян МФЙ учун жорий қилиш бўйича тавсиялар берилган. “Маҳалла электрон паспорти” веб-ахборот тизими доирасида жисмоний ва юридик шахсларга масоғадан туриб электрон хизматларни кўрсатиш назарда тутилган.

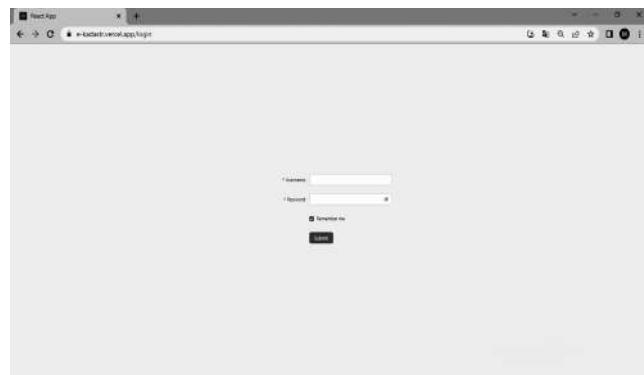

1-расм. Маҳалла электрон паспорти веб-иловаси схемаси

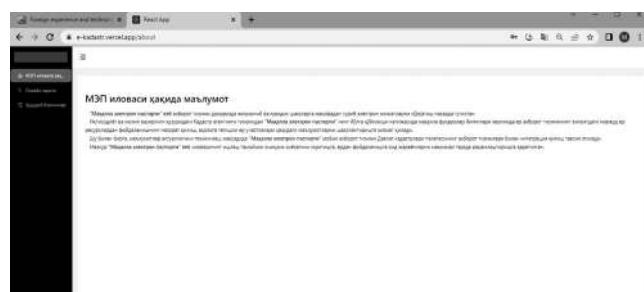
Маҳалла электрон паспорти”нинг йўлга қўйилиши натижасида маҳалла фуқаролар йигинлари кесимида ер ахборот тизимининг вилоятдаги мавжуд ер ресурслардан фойдаланишининг назорат қилиш, ахолига тегишли ер участкалари ҳақидаги маълумотларни шакллантиришга хизмат қиласди. Юқоридаги 1-расмда маҳалла электрон веб-иловасининг модели қайд этилган.

Шу билан бирга, маълумотлар актуаллигини таъминлаш мақсадида “Маҳалла электрон паспорти” веб-ахборот тизими давлат кадастрлари палатасининг ахборот тизимлари билан интеграция қилиш тавсия этилади. Мазкур “Маҳалла электрон паспорти” веб-иловасининг ишлаш тамоили очиқлик сиёсатини юритишга, ердан фойдаланишга оид жараёнларни максимал тарзда рақамлаштиришга қаратилган. Қўйида веб-иловадан фойдаланиш кетма-кетлиги ва иловадаги функциялар таҳлил қилинган. Дастлаб иловадан фойдаланиш хавфсизлигини таъминлаш мақсадида маъмурий худудий бирликлар кесимида фойдаланувчи учун маҳсус калит бি-

ристирилади (2-3 расмлар)

2-расм. Маҳалла электрон веб-иловасига кириш ойнаси

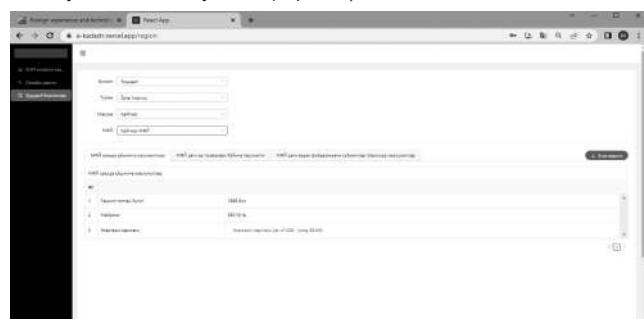

3-расм. Маҳалла электрон веб-иловаси ҳақида маълумот

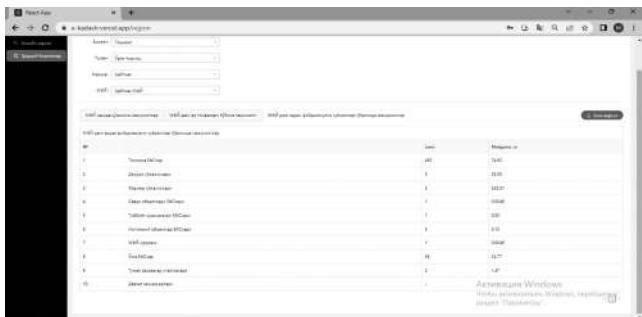

4-расм. Маҳалла электрон веб-иловаси онлайн электрон xaritaga biriqtirilgan қисми

Маҳалла электрон веб-иловаси функциялар қисмидаги онлайн электрон харита ҳам бириқтирилган бўлиб, шу орқали ҳам керакли МФЙ худудини белгилаган ҳолда, у ҳақида тўлиқ маълумот олиш мумкин (4-расм).

5-расм. МФЙ жойлашган худудни тўғри белгilaш орқали маълумот олиш

6-расм. МФИдаги ердан фойдаланувчилар түғрисидаги маълумотлар

5-расмда келтирилган маълумотлар мунтазам янгиланиб туриши орқали, МФИ ҳудудидаги ўзгаришлар файлини юклаб олиш имконияти ҳам мавжуд бўлади. Шунингдек, ушбу блок учқисмдан иборат бўлиб, МФИ ҳақида қўшимча маълумотлар, МФИдаги ертоифалари бўйича тақсимот ва МФИдаги ердан фойдаланувчилар тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олади (6-расм).

Ишлаб чиқилган илова схемасини жорий этиш Тошкент вилояти Ўрта Чирчик тумани ҳудудида жойлашган "Қайтмас" МФИ мисолида ер ахборот тизимини шакллантириш асосида ахборотлар оқимининг бирламчи манбасидан вилоят дараҷасигача бўлган поғоналарда яратиш ҳамда улардан фойдаланиш кўламини белгилашга хизмат қилиши аниқланган.

Қосимджон РАХМОНОВ, доцент,
Моҳигул АБДУРАҲИМОВА, мустақил тадқиқотчи,
Жаҳонгир РАХМОНОВ, мустақил тадқиқотчи,
“ТИҚҲММИ” Миллий тадқиқот универсиети.

АДАБИЁТЛАР

1. Ўзбекистон Республикасининг Ер кодекси. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг Ахборотномаси. – 1998. –15-модда.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Давлат ер кадастри тўғрисида”ги қонуни. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг Ахборотномаси. – Тошкент: 1998. – №666.1 –14-17-18-19-23-моддалар.
3. Ўзбекистон Республикасининг “Ахборотлаштириш тўғрисида”ги қонуни. Тошкент. 2003 й. № 560. 4-7-8-12-14
4. Бобоҷонов А.Р, Раҳмонов К.Р., Фоғиров А. Ер кадастри. Дарслик. Т.:ТИМИ, 2013 й. 208 б.
5. Ўзбекистон республикаси ер ресурслари, геодезия, картография ва давлат кадастри давлат қўмитасининг Ўзбекистон Республикаси Ер ресурсларининг ҳолати тўғрисидаги миллий ҳисоботи. Т.: 2020 йил.

УЎТ: 528. 8.061:522.92

РЕСПУБЛИКА ИЖТИМОЙ ИНФРАТУЗИЛМА ТИЗИМИНИ КАРТАГА ОЛИШ МАСАЛАЛАРИ

Аннотация. Ижтимоий картографиянинг имкониятларидан фойдаланиб, кенг миқёсли, назарий, услубий ва амалий тадқиқотларни амалга ошириш, замон талабларига жавоб берувчи мақсадли, зарур карталарни яратиш ва улардан фойдаланиш бугунги қун талабидир.

Annotation. Using the opportunities of social cartography, carrying out large-scale, theoretical, methodological and practical research, creating targeted, necessary maps that meet the requirements of the time and using them is a requirement of today.

Аннотация. Использование возможностей социальной картографии, проведение масштабных теоретических, методологических и практических исследований, создание целевых, необходимых карт, отвечающих требованиям времени, и их использование является требованием сегодняшнего дня.

Кириш. Маълумки, аҳоли бандлиги ва реал даромадларинизчилошиб бориши, ижтимоий ҳимояси ва соғлигини сақлаш тизимини такомиллаштириш, хотин-қизларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш, арzon уй-жойлар барпо этиш, йўл-транспорт, муҳандислик-коммуникация ва ижтимоий инфратузилмаларни ривожлантириш ҳамда модернизация қилиш бўйича мақсадли дастурларни амалга ошириш, таълим, маданият, илм-фан, адабиёт, санъатва спорт соҳаларини ривожлантириш, ёшларга оид давлат сиёсатини такомиллаштириш каби йўналишлар ижтимоий соҳани ривожлантиришга йўналтирилган.

Ушбу масалаларни самарали ечимини топишда тадқиқотни бошқа усувлари қатори картографик метод ҳам мухим ўрин тутади. Ижтимоий мавзулардаги харита ва атласлар мухим тасвирий манба бўлиб, улар мінтақаларда ижтимоий инфратузилма ҳудудларнинг) алоҳида мавзули хариталарини лойиҳалаш ва тузиш, мамлакатимиздаги

илмий маълумотнома типидпги ижтимоий инфратузилма тизимини комплекс хариталарини лойиҳалаш ва тузиш, уларнинг дизайнига ва компоновкасига алоҳида ўзгача кўриниш бериш, харита ва атласларнинг масштабларини мақсадга мувофиқ, танлаш, уларни фойдаланишга қуляй қилиб чоп этиш лозим бўлади.

Ижтимоий мавзудаги хариталарини лойиҳалаш ва тузиша тизимли ёндашув услугидан фойдаланиб иш юритиш мақсадга мувофиқ. Бу хариталарда Ўзбекистон ҳудудининг иқтисодий мінтақаларга бўлинниш омилларини (мезонларини) ўрганган ҳолда ижтимоий инфратузилманинг ҳар бир йўналишлари бўйича мавзули хариталарини ёрқин рангларда, кўргазмали қилиб тасвиrlанса, хаританинг маълумотлилик даражаси ва уларни қамрови кенгайиб ундан фойдаланиш осонлашади.

Ижтимоий инфратузилма тизими картографиянинг ривожланиши республикада ижтимоий фаолиятни бошқарув